

פרשת האזינו

דברים פרק לא

(טז) ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבך ועזבני והפך את בריתי אשר בריתי אתו: (יז) ותרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל ומצאאו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא על פי אינ אלוקי בקרבני מצאוני הרעות האלה: (יח) ואגכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה פי פנה אל אלהים אחרים: (יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל: (כ) פי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותי ונתת חלב ודבש ואכל ושבע ודשו ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצונו והפך את בריתי: (כא) והיה פי תמצאנ אתו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפני לעד פי לא תשכח מפי ורעו פי נדעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטורם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי: (כב) ויקתב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדה את בני ישראל: (ל) וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמים:

רש"י (דברים פרק לא: יט)

את השירה הזאת - (לקמן לב, א) האזינו השמים עד (לב, מג) וכפר אדמתו עמו:

ספרי דברים פרשת האזינו פסקא שלג

גדולה שירה זו שיש בה עכשיו ויש בה לשעבר ויש בה לעתיד לבוא ויש בה בעולם הזה ויש בה לעולם הבא...

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה (דף לא עמוד א)

במוספי דשבתא מה היו אומרים? אמר רב ענן בר רבא אמר רב: הזי"ו ל"ך.

רש"י (מסכת ראש השנה דף לא עמוד א)

במוספי דשבתא - מאי שיר אמרי. הזי"ו ל"ך - פרשת שירת האזינו חולקים אותה לששה פרקים, הראשון - האזינו, השני - זכור ימות עולם, השלישי - ירכבהו על במותי ארץ, הרביעי - וירא ה' וינאץ... החמישי - לולי כעס אויב אגור, הששי - כי ידין ה' עמו.

העמק דבר (הנצי"ב) - דברים לג:א

... שהשכינה הייתה מדברת אז מתוך גרונו כמו שהשכינה מברכת לפני מותו - דכבר נתבאר בדשירת האזינו לא הייתה השכינה מדברת בקרבו וע"כ לא קרא השירה אלא מס"ת משו"ה כשהקדים הכתוב לקרוא למשה "איש האלוקים" (בפרשת וזאת הברכה) היינו שהשכינה מדברת בקרבו הוצרך לפרש דמשום שהיה סמוך למותו ("לפני מותו"). ע"כ התלקח בכוחו היפה שלהבת יה אשר האיר בימי חייו. וכמו בר הכבה שהוא מתמוטט. מ"מ לפני רגע אחרון האש נאחזת ביסוד האש. והוא מתלקח בכוח. כך בשמת הצדיק בעת הסתלקותו ומוכנת להאחו בצרור החיים. הרי הוא מתעלה בכוח היותר ראוי לנשמה זו. וכך אמר אליהו לאלישע כשבקש ממנו פי שניים ברוחו. והוא מדה יותר גבוהה מכוח אליהו. השיב לו אם תראה אותי לקח מאיתך יהי לך, דמשום דאז יתעלה אליהו בעצמו פי שניים מאשר היה בגוף בשר ודם. ויהי אפשר להאציל מרוחו על אלישע זה הכוח וכך היה מרע"ה באותה שעה במעלה היותר גבוהה.

אברבנאל

האזינו השמים ואדברה וגו', עד הלה' תגמלו זאת וגו', שיערתי בשירה הזאת ששה חלקים מתחלפים בכונתם (שונה משיטת הגמרא):

החלק הראשון הוא בהקדמה שהקדים אדוננו משה לדברי השיר וזה החלק יכול חמשה פסוקים מן האזינו השמים עד הלה' תגמלו זאת:

- (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי:
- (ב) יצרה במשך לקחי תזל כטל אמרתי פשעים עלי דשא וכרביבים עלי עשב:
- (ג) פי שם ה' אקרא הבו גדל לאלוקינו:
- (ד) הצור תמים פעלו פי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין ענל צדיק וישר הוא:
- (ה) שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:

החלק השני בספור החסדים והטובות שעשה הש"י עם ישראל והוא כולל תשעה פסוקי' מן הלה' תגמלו זאת עד וישמן ישרון ויבעט:

- (ו) ה' לה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביה קנה הוא עשה ויכנה:
- (ז) זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור שאל אביה ויגדה זקניה ויאמרו לה:
- (ח) בהתחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל:
- (ט) פי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:
- (י) ימצאהו בארץ מדבר וכתהו לל ישמן וסבכהו ובוגנהו יארגהו כאישון עינו:
- (יא) בנשור יעיר קנו על גוזליו ירחף ירש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו:
- (יב) ה' ביד יתהו ואין עמו אל נכר:
- (יג) ירכבהו על במותי במתי ארץ ויאכל תנובת שדי וינקהו דבש מפלע ושמן מחלמיש צור:
- (יד) תמאת בקר וחלב צאן עם חלב פרים ואילים בני בשן ועתודים עם חלב פליות חשה ודם ענב תשמה חמר:

החלק הג' בספור חטאם העם ופשעם נגד ה' ויכולו ה' פסוקים מן וישמן ישרון ויבעט עד וירא ה' ויבאץ:

- (טו) וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית וימש אלוה עשהו וינפל צור ישעתו:
- (טז) וקנאהו בנרים בתועבת יבעיסהו:
- (יז) יזכחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעים חדשים מקרב באו לא שערום אבתיכם:
- (יח) צור ילדה משוי ותשפת אל מחלקה:

החלק הד' הוא מהעונשים שיעניש הש"י על פשעם והוא כולל שבעה פסוקי' מן וירא ה' ויבאץ עד אמרתי אפאיהם:

- (יט) וירא ה' ויבאץ מפעם בניו ויבנתיו:
- (כ) ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם פי דור תהפכת המה בנים לא אמן בם:
- (כא) הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליתם ונאני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם:
- (כב) פי אש קדחה באפי ותיקד עד שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים:
- (כג) אספה עלימו רעות חצי אכלה בם:
- (כד) מזי רעב ולחמי נשף וקטב מרירי וישן בהמות אשלח בם עם חמת זחלי עפר:
- (כה) מחוץ תשפל תרב ומחזרים אימה גם בחור גם בתולה יונק עם איש שיבה:

החלק הה' הוא בספור הכליה שחשב ה' לעשות לעמו והסבה שבעבורה נמנע ממנה ויכלול החלק הזה ח' פסוקים מן אמרתי אפאיהם, עד הלא הוא כמוס עמדי:

(כו) אמרתי אפאיהם אשפיתה מאנוש זקרים:
 (כז) לולי פעס אויב אגור פן ינפרו צרימו פן יאמרו דינו רמה ולא ה' פעל כל זאת:
 (כח) פי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה:
 (כט) לו תקמו ישפילו זאת יבינו לאתריהם:
 (ל) איקה ירדה אלה ושנים נגיסו רבבה אם לא פי צורם מקרם וה' הסגירם:
 (לא) פי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים:
 (לב) פי מגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבי רוש אשפלת מררת למו:
 (לג) חמת תגינם יינם וראש פתנים אקזר:

החלק הו' הוא בנחמת ישראל והגקמה מהאויבים ויכלול החלק הזה עשרה פסוקים מן הלא הוא כמוס עמדי, עד ויבא משה:

(לד) הלא הוא פמס עמדי חתם באוצרתי:
 (לה) לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם פי קרוב יום אידם וקש עתדת למו:
 (לו) פי דיני ה' עמו ועל עבדיו יתנתם פי יראה פי אזלת נד ואפס עצור ועזוב:
 (לז) ואמר אי אלהימו צור חסיו בו:
 (לח) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין גסיכם וקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה:
 (לט) ראו עתה פי אני אני הוא ואין אלוקים עמדי אני אמית ואמתה מתצתי ואני ארפא ואין מינדי מציל:
 (מ) פי אשוא אל שמים נדי ואמרתי חי אנכי לעלם:
 (מא) אם שגותי ברק חרבי ותאחו במשפט נדי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם:
 (מב) אשפיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב:
 (מג) הרנינו גוים עמו פי דם עבדיו יקום ונקם לשיב לצריו וכפר אדמתו עמו:

הרי יש לנו בשירה הזאת ו' חלקים שהם חלק ההקדמה וחלק החסדים וחלק הפשעים וחלק העונשים וחלק מחשבת הכלייה וחלק הנחמה ונקמת האויבים.

רמב"ן - דברים פרק לב

והנה השירה הזאת אשר היא בנו לעד אמת ונאמן, תגיד בביאור כל המוצאות אותנו. הזכירה תחלה החסד שעשה עמנו הקדוש ברוך הוא מאז שלקחנו לחלקו, והזכירה הטובות שעשה לנו במדבר, ואשר הנחילנו ארצות הגוים הגדולים והעצומים, ורוב הטובה והעושר והכבוד אשר הנחילנו בה, וכי מרוב כל טובה מרדו בה' לעבוד ע"ז. והזכירה הכעס אשר היה מלפניו עליהם, עד ששלח בהם בארצם דבר ורעב וחיה רעה וחרב, ואחרי כן פזר אותם בכל רוח ופאה. וידוע כי כל זה בתקיים ויהי כן:

ואמרה השירה, כי בסוף ישיב נקם לצריו ולמשנאויו ישלם. והטעם, כי הם עשו כל הרעות עמנו לשנאתו של הקדוש ברוך הוא, כי לא ישנאו את ישראל בעבור שעשו ע"ז כהם, רק בעבור שלא יעשו כמעשיהם, ויעבדו את הקדוש ברוך הוא וישמרו את מצותיו, ולא יתחטו בהם ולא יאכלו מזבחייהם, ויבוזו ע"ז שלהם ויבערו אותה ממקומותיהם, וכענין שאמר (תהלים מד כג) כי עליך הורגנו כל היום, אם כן לשנאתו של הקדוש ברוך הוא יעשו בנו כל הרעות האלה, והם צריו ומשנאויו ועליו להנקם מהם:

וזה דבר ברור כי על הגאולה העתידה יבטיח, כי בבנין בית שני לא הרנינו גוים עמו, רק לעגו עליהם (נחמיה ג לד) מה היהודים האמללים עושים, והיו גדוליהם עבדים בהיכל מלך. בבל וכולם משועבדים לו, ובימים ההם לא השיב נקם לצריו ולא כפר אדמתו עמו:

והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, ויכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין. וכך הזכירו בספרי (האזינו מג), גדולה שירה זו שיש בה עכשיו ויש בה לשעבר ויש בה לעתיד לבוא ויש בה בעולם הזה ויש בה לעולם הבא. ולזה רמז

4.

הכתוב שאמר (פסוק מד) ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם, הזכיר "כל" להגיד שהיא כוללת כל העתידות למו, ואם היא קטנה בדבור, כי ביאר להם עניניה הרבים: ואלו היתה השירה הזאת מכתב אחד מן החזנים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית כן, היה ראוי להאמין בה מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד, ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי האלוקים מפי נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו, עליו השלום:

נתיבות שלום – פרישת האזינו

ישראל לביאת המשיח ולגאולה העתידה, וזוהי השירה הגדולה ביותר בתורה.

והאמננה של השירה הזאת היא מקור החיזוק ליהודי, כשעומד בראש השנה ורואה איך שמכל קבלותיו בכל שנה לא נשאר כלום, ידע שגם בעת ואנכי הסתר אסתיר פני, התשובה היא ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, שהיא שירה להשי"ת בגלל ההבטחה האמורה בה שהקב"ה תמיד עם יהודי ובל ידח ממנו נדח. וכמו שהיה חוזר תמיד מרן אדמו"ר בב"א וי"ע ששום אנחה של יהודי ושום תנועה של יהודי אינה הולכת לאיבוד. והבא לטהר מסייעים

אותו, אף אם לא רואים זאת אבל יש לנו הבטחה שהקב"ה יגאל אותנו בכלל ובפרט, ויהודי צריך להאמין כי קץ שם לחושך ולבסוף יובילהו הקב"ה אל תיקונו. זו שירתו של יהודי ואושר חייו כאשר הוא סמוך ובטוח בקשר הנצחי שלו לאביו שבשמים כי לא ידח ממנו נדח: שהצער הקשה ביותר ליהודי הוא כאשר נדמה לו שהוא מושלך מלפניו ית', כמ' אל תשליכני מלפניך, ואושר חייו הוא כאשר יודע ומרגיש שבל ידח ממנו נדח. וזוהי כל תכליתם של השבתות והי"ט, שיהודי ירגיש בס' את השי"ת, שבהם מתבטלים כל המסכים המכדילים המסתירים מיהודי את ההרגשה הזאת, והריהו מתחדש ככרייה חדשה ושב להרגיש את השי"ת.

וזו כל התכלית של הימים הנוראים, שיהודי יחזור שוב לשרשו, וירגיש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו בכללות ישראל ובפרטות.

וע"פ דברי הרמב"ן עיקר השירה היא ההבטחה והעדות על נצחיות הקשר בין הקב"ה לישראל, ועפ"ז מבואר אומרו וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם, דהיינו עד הנתיבות האחרונות של השירה

וזה ענין השירה הזאת שהיא שטר עדות כל' הרמב"ן לגאולה העתידה ולנצחיותם של ישראל, מתוך שהקב"ה הוא נצחי וישראל הם העם הנבחר לחלקו ונחלתו לנצח, וממילא מוכרח שגם עם ישראל הוא נצחי. ועל זה נאמר ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, שבעת הסתר פנים שנדמה כי ח"ו אבד סכרם ובטל סיכומם של ישראל, ועתה כתבו לכם והחזיקו בשירת ההבטחה הזאת שעם ישראל הוא נצחי ומובטח בגאולה. וכן והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו, שבעת אשר תמצאן אותו רעות רבות וצרות שנדמה כי ח"ו אבודים הם, אז וענתה השירה הזאת לפניו לעד שאצל ישראל אין מציאות כזו שהם אבודים, כי קיומם נצחי, והקב"ה אינו משליכם אף פעם מלפניו, ולא יתכן כי תשכח מפי זרעו.

ומשום כך שירה זו היא הפרשה החשובה ביותר שבתורה, באשר היא מעידה על הנצחיות של כלל ישראל לאורך כל הבריאה, וגדולה שירה זו שיש בה עכשיו ויש בה לשעבר ויש בה לעתיד לבוא ויש בה בעולם הזה ויש בה לעולם הבא. וע"כ נקראת היא שירה, שהיא היא השירה המבטאת נאמנה את מעמדו של עם ישראל, השירה לנצחיותו של עם

ראש השנה תשע"ד

מלכויות זכרונות ושופרות

מסכת ראש השנה פרק ד:ה

סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכויות עמהן ואינו תוקע קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע עבודה והודאה וברכת כהנים דברי רבי יוחנן בן גורי אמר ליה רבי עקיבא אם אינו תוקע למלכויות למה הוא מזכיר אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכויות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים:

מסכת ראש השנה פרק ד:ו

אין פוחתין מעשרה מלכויות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות רבי יוחנן בן גורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן יצא אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בבניא רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא:

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה (דף ל' עמוד ב)

אמר רבה, אמר הקדוש ברוך הוא: אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה - בשופר.

ספר העיקרים מאמר א פרק ד

הדרך הנכון שיראה לי בספירת העקרים שהם שרשים ויסודות לתורה האלהית הוא, כי העקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלהית הם שלשה, והם מציאות השם, וההשגחה והשכר ולעונש, ותורה מן השמים... והמורה על היות ג' העקרים הללו שרש ויסוד לאמונה אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמתית, הוא מה שישדו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת מוסף של ראש השנה ג' ברכות, שהם מלכויות זכרונות ושופרות, שהם כנגד ג' עקרים הללו, להעיר לב האדם כי בהאמנת העקרים הללו עם סעיפיהם ושרשיהם כפי מה שראוי יזכה האדם בדינו לפני השם. כי ברכת מלכויות היא כנגד עקר מציאות השם, ויורה על זה נוסח הברכה, על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי וכו', יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך.

וכן ברכת זכרונות תורה על ההשגחה והשכר והעונש, וכן יורה נוסח הברכה, אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם לפניך נגלו כל תעלומות וכו'.

וברכת שופרות היא לרמוז על העקר השלישי שהוא תורה מן השמים, ועל כן היא מתחלת אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמהם, מן השמים השמעתם קולך וכו', ולפי שמתן תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאד כמוהו לא נהיה מן העולם, נקראת שופרות, כי הקולות והלפידים שהיו שם כבר היו בעולם כיוצא בהם או ממינם, אבל קול השופר בזולת שופר לא היה מעולם ולא יהיה כן עד זמן הגאולה, שהיא שעה שתתפרסם תורת האמת בפני כל העולם, ועל אותה שעה נאמר וה' אלהים בשופר יתקע (זכריה ט' יד), כפי דעת קצת החכמים.

דרש משה

אמרן לפני כר"ה וכו' מלכות פרי שתמליכוני עליכם [ר"ה טז א]. הוא תמוה הא הוא מלך עלינו בעצם אף בלא אמירתנו וקבלתנו. וגם אמרו זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לטובה, תמוה הא הוא זוכר כל ימות עולם ואיזה צורך יש להזכירנו לטובה באמירתנו. וגם, במה בשופר" תמוה מה עושה לזה השופר. ויותר תמוה מה שייך זה שתמליכוני ליום הדין דר"ה, הא בכל עת צריך להמליכו, וע"ז אנו מייחדים שמו פעמים ביום.

וזהנה אין שייך להחשיב שהי' עשיר בזה שיש לו הרבה כסף וזהב שנפלו לו בירושה ולא ידע מהם כל ימיו, ואף בידע, אם הם במקום כזה שאין יכולין להשתמש בהם, שעיקר שיש להחשיבו כעשיר הוא כשיכול להשתמש בהם. וא"כ גם גבי מלכות שמים אף שודאי הוא מלכנו בכל אופן, אבל אם לא נדע מזה הוא ח"ו כאינו מלכנו, כיון שאין אנו מתנהגין באימת מלכות לעשות רצונו וכדומה, ודומה זה כעבד מלך ב"ד שאם הוא במקום שהמלך לא ידע מה עושה שם ואין עליו שם אימת המלכות שודאי נחשב שאין לו שם מלכות המלך, ולכן אנו צריכין לקבל מלכות שמים שגדע שהוא מלכנו בכל מקום בסתר ובגלוי במעשה ובמחשבה. וכן אנו צריכין לומר זכרונות לידע שאינו ככל מלך ב"ד שמוסר הנהגת ממשלתו ביד עבדיו אלא הוא בעצמו זוכר כל מעשה עולם והכל הוא רק מעשה ה' בין הטובות בין הרעות ח"ו. והוי גם הזכרונות מענין מלכיות שהוא בעצמו המלך והמנהיג. ובמה אפשר לידע, זה מלמדנו השופר, שהרי כ"א רואה בחוש שלא כמחשבותיו נעשה, כי הוא חושב שיהי' תקיעה שפירושו שירות בעסקיו ויהי' לו חיים של שלו' וטובה, ולבסוף הוא שברים שאדרבה הוא הפסיד

בעסקיו והיו לו חיי צער וכדומה, ולפעמים שהוא מתיימש וחושב שחיי תרועה שפירושו חיי צער ולבסוף הוא אדרבה תקיעה — חיים טובים, א"כ רואה שלא נמסר הנהגת העולם לאחרים להטבע וכדומה אלא ה' בעצמו הוא הזוכר ופוקד כרצונו לפי זכויות של כ"א. וזהו מה שאומרים בפיוט יושב סתר, פי' שלכן קשה לידע ולהכיר אמתת ה', ומשיב כתר יצועה, שמה יכולין להכירו, דממעשיו הכרנוהו כדאמר בשיר היחוד.